

ку С. Л. Лисенкова правовідносини розглядаються, як стосунки, в яких суб'єкти права виступають контрагентами в процесі виконання ними вимог нормативних приписів і набуття певних прав і обов'язків [3, с. 291]. Поряд з розглянутим підходом до правовідносин як до суспільних відносин, що регулюються нормами права, в юридичній науці інтенсивно розроблялися і інші групи ключових питань теорії правовідносин, які охоплюють, зокрема, проблематику про передумови, учасників, структури і динаміці, класифікації правовідносин.

Отже, роблячи висновок правовідносини, це індивідуалізовані суспільні відносини, так як вони мають соціальний характер. Дані відносини виникають між людьми у процесі складання, розвитку цих відносин коли суб'єкти здійснюють певні діяння, де важливі взаємопов'язані категорії: «відносини», «діяльність», «поведінка».

### **Література:**

1. Гревцов Ю. И. Социология права: Курс лекций. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 265 с.
2. Крижановський В. Я. Конституційно-правові засади судового захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні / В. Я. Крижановський // Наук. зап. Міжнар. гуманіт. ун-ту. – 2008. – № 9. – С. 174–190.
3. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права: Навчальний посібник / С. Л. Лисенков. – К.: Юрискон-сульт: КНТ, 2006. – 355 с.
4. Подцерковний О. П. Нормативні, управлінські та міжнародні аспекти розвитку економіки та права: матеріали II наук.-практ. конф., 25 листоп. 2014 р., Одеса / ред.: О. П. Подцерковний, Н. М. Крестовська, М. Д. Василенко; Громад. орг. «Всеукр. центр екон. права». – Одеса: Юрид. літ., 2014. – 127 с.

УДК 340.9

***СЕККЕР Крістіна***

## **ПРАВОРОЗУМІННЯ ЯК ОСОБЛИВА КАТЕГОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА**

Пошуку сутності права присвячена значна кількість наукових робіт різних епох, починаючи з античності і закінчуючи сьогоденням. Філософи, правознавці, політичні і релігійні діячі усіх часів прагнули визначити витоки права, з'ясувати його природу. Праворозуміння є виразом різноманітних поглядів, суджень і оцінок – підходів щодо пізнання сутності права у вигляді окремих правових концепцій. Але, у вітчизняній юридичній літературі комплексного дослідження проблеми праворозуміння в основних школах права не зроблено. Вирішення цієї проблеми забезпечує прогресивний розвиток юридичної науки. Це і зумовило актуальність теми.

Основою дослідження праворозуміння є наукові праці видатних вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Б. О. Кістяківський, М. М. Ковалевський, М. І. Козюбра, В. П. Марчук, П. І. Новгородцев, Н. М. Оніщенко та інші.

Філософія, як наука, дає світоглядне пояснення права, формує світоглядно-правову культуру юриста, а отже впливає на ефективність його професійної діяльності. Вона навчає вірно оцінювати неправові ситуації та розмежовувати правові і неправові закони.

Існування проблеми праворозуміння, проблеми сутності права є передумовою існування філософії права, тому «праворозуміння», є центральною категорією цієї фундаментальної юридичної науки. При наявності спільної центральної категорії, кожна з базисних наук досліджує сутність права в межах власної предметної сфери, а тому займає окреме місце в системі юридичних наук, не конкуруючи з іншою.

Оскільки філософія права формувалася під впливом природно-правових вчень (зокрема у XVII–XVIII ст. під впливом вчень В. Золотницького, М. Щербатова, С. Десницького, Я. Козельського, Г. Гроція, Д. Локка, Ш. Л. Монтеск'є, К.А. Гельвеція та ін.), то у XIX – на початку XX ст. в Росії та Україні вона була представлена як наука про природне право. Такої точки зору дотримувалися правознавці і філософи П. Редкін, Б. Чичерін, П. Новгородцев, І. Ільїн, С. Муромцев, І. Михайловський, М. Бердяєв, Б. Кістяківський та багато інших видатних вчених [1, с. 230]. Так, П. Редкін писав: «Предметом і змістом філософії права є природне право». Його підтримував П. Новгородцев, стверджуючи наступне: «Природне право по своїй ідеї це і є сама філософія права» [4, с. 139].

Філософія права – розділ філософії, що займається вивченням змісту права, його сутності й поняття, форм існування й цінності, ролі у житті людини, держави, суспільства [1, с. 154]. При різному визначенні предмету дослідження філософії права, усі вчені (і вітчизняні в тому числі) дотримуються одних і тих же поглядів щодо завдання науки: пізнання природи права як наддержавного явища [5, с. 12]. Тому особливої уваги потребують такі розділи філософії права як гносеологія і антропологія права, які досліджують право розуміння як центральну категорію.

Гносеологія права – вчення про пізнання права. Пізнання складає найглибшу характеристику права [2, с. 105]. Непізнане право є мертвим правом, а мертво право не може бути джерелом справедливості. Неможливо винести справедливий вирок, не дізнавшись істинних обставин справи, неможливо прийняти правовий закон, не проаналізувавши соціальну ситуацію. А прийнявши справедливий закон, неможливо сподіватись на його ефективну дію, якщо не виявити гносеологічні особливості функціонування правосвідомості суб'єктів права.

Гносеологія права тісно пов'язана з антропологією права, адже метою правового пізнання насамперед є забезпечення умов максимальної творчої самореалізації людини. Антропологія права – вчення про право, джерелом якого є сама людина, її особистість. Вона досліджує природу права через природу людини і тим самим визначає надпозитивну сут-

ність права. З однієї сторони вона є складовою методології філософії права, а з іншої – закладає її предметний фундамент, яким є філософія прав людини та легітимація приписів держави [5, с. 13]. Тобто забезпечує людиномірний характер філософсько-правових знань. Антропологія права визнає джерелом права людину як вищу цінність.

Кожна історична епоха виробляє своє розуміння права. Право втрачало б свою регулятивну функцію і цінність, якби в межах одного суспільства розумілось певними суб'єктами по-різному. Різні підходи щодо права узгоджуються з демократизацією суспільного життя, визнанням плюралізму думок, позицій. Важливо розрізняти праворозуміння: як теоретичну категорію (теоретичне праворозуміння), яке властиве суб'єктам – теоретикам (вченим – хористам, філософам, соціологам); як практичну категорію (практичне праворозуміння) властиве юристам-практикам. Для них важливо правильно розуміти волю законодавця, заключену у зміст правової норми. Для практичного використання придатне єдине розуміння права.

Розглянемо окремі категорії праворозуміння у філософії права:

По-перше, це позитивізм (нормативізм) у праві. Мається на увазі нормативне праворозуміння, нормативний підхід щодо розуміння права. Кельзен Г., К.Берг, Д. Остін, М. Коркунов, Г. Шерменевіч тощо розглядали право, як систему норм, що забезпечують соціальний компроміс. Норма є раз і назавжди установлена догма. Джерелом права є державна влада з її примусовим апаратом. Не визнавали природного права, а тільки позитивне, встановлене державою, чим заперечували дуалізм у праві.

Нормативізм (нормативістська концепція) є подальшим розвитком теорії позитивізму. Ідейною основою нормативізму «чистої теорії права» є: а) неокантіанська доктрина природного права; б) позитивізм.

По-друге, соціальна юрисдикція (друга половина XIX ст.), що знайшла своє відображення у соціологічному підході розуміння права, який сформувався в рамках школи вільного, «свободного» права (свободна конкуренція в умовах становлення та розвитку капіталізму). Капіталістичні відносини потребували нового тлумачення законів, що породжувало нові норми шляхом прецедентного права (судова правотворчість). Звідси теза С. Ерліха: «Писаний закон – пустий звук, порожня посудина, яку ще належить наповнити. Право потрібно шукати не в нормах, а в самому житті». Тому, на його думку, наповнювати закони правом зобов'язані судді і адміністратори [3, с. 116].

Виходячи з вище наведеного, можна зробити висновок, що праворозуміння – наукова категорія, яка відображає результат процесу пізнання сутності права, сутності права як внутрішньої цілісності усіх його різноманітних характеристик (властивостей).

Також, праворозуміння як ключова категорія правознавства, обумовлює розуміння сутності усіх інших юридичних категорій та є центральною в теорії права і держави. В той же час існування проблеми праворозуміння, проблеми сутності права є передумовою існування філософії права. Тому вона також визначається центральною категорією такої фундаментальної юридичної науки як філософія права.

### **Література:**

1. Кістяковский Б. А. Философия и социология права / Б. Кістяківський — СПб.: Изд-во Рус. Христиан. гуманит. ин-та, 1998. – 798 с.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М. С. Горшенюва, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг.ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.
3. Марчук В. П. Євген Ерліх: сторінки життя і творчості // Ерліхівський збірник. Вип. 1 – Чернівці, 2004. – 456 с.
4. Новгородцев П. И. Введение в философию права: Кризис современного правосознания / П. И. Новгородцев // РАН. Ин-т государства и права. – М.: Наука, 1997. – 269 с.
5. Оніщенко Н. М. Сучасне праворозуміння / Н. М. Оніщенко // Доктринальне бачення проблеми праворозуміння в сучасних умовах – Право. – 2011. – № 3. – С. 12–16.

УДК 340.12

**СИДОРЕНКО Олена**  
**БУБЕЛА Анастасія**

## **СІМ'Я ЯК ЦІННІСТЬ ПРАВА**

Сучасні тенденції розвитку України надають особливого значення дослідженню цінностей права та осягненню їх особистістю, адже Україна вступила на новий шлях розвитку, суттю якого є органічне поєднання правових і культурних цінностей, авторитарності і демократії, ідеологізації та деідеологізації. Тому розуміння, усвідомлення, повага та формування нових цінностей права веде до усвідомлення його важливості та визначення ролі в суспільних відносинах.

Визначення поняття «цінності права» на сьогоднішній день залишається дискусійним. Доктор юридичних наук, професор Оборотов Ю. М. пропонує під цінностями права розуміти різноманітні матеріальні та нематеріальні блага, які забезпечуються правом (життя, здоров'я, свобода, власність тощо) [1, с. 155]. Цінності права – усталена сфера цінностей, які забезпечуються правом [2, с. 78].

Виходячи із великої сукупності таких цінностей виникає потреба побудови певної ієрархії. Аналізуючи положення Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР стає зрозумілим, що таку ієрархію законодавець вже створив, закріпивши в її положеннях основні цінності нашого народу. Проте, якщо порівняти положення Основного закону, Кримі-